

► BESKYDY OKOLO NÁS

Beskydy, zelená páteř střední Evropy

Krajina horských hřebenů, hlubokých údolí, zurčících potoků a říček, rozlehlých lesů, rozkvetlých strání a starobylých dřevěnic.

Beskydy procházejí čtyřmi státy.

JANA KARPECKÁ
URSUS ZÁŽITKOVÉ CENTRUM

Beskydy jsou součástí horského pásma Karpat. Většinou zalesněné pohoří se rozprostírá na území čtyř států - západní část Beskyd tvoří Moravskoslezské a Slezské Beskydy. Přes polské a slovenské

Beskydy se pak pohoří táhne až na Ukrajinu.

Nejvyšší horou Beskyd je Babia hora (1725 m), která se nachází na hranici mezi Slovenskem a Polskem, v oblasti Oravských a Żywieckých Beskyd. V Moravskoslezských Beskydech se nachází celkem 27 hlavních tisícimetrových vrcholů - Lysá hora (1323

m; nejvyšší vrchol Moravskoslezských Beskyd), Čertův Mlýn, Kněhyně, Javorový, také Ostrý, Malý a Velký Polom, Radhošť, Ropice, Slavíč aj.

Pohoří je převážně složeno z pískovce, jílovce a slepence. Beskydy začaly vznikat koncem druhohor z usazenin moře zvaného Tethys před asi 23 miliony let. Tehdy byly až 4 tisíce metrů vysoké. Postupným zvětráváním se snižovaly a zaoblovaly až do dnešní podoby.

Beskydy jsou velmi turisticky a rekreačně atraktivním územím. Pohoří je protkáno sítí národních parků (např. Malá a Velká Fatra, Nízké Tatry, Bieszczady), národních přírodních rezervací (např. Mionší, Čantorňa), přírodních rezervací (např. Velký Polom, Uplaz, Ropice) a přírodních památek (např. Motyčanka, Kyčmol).

Na území Karpat, a tedy i v Beskydech se vyskytují vzácné druhy živočichů a rostlin, na většině území vyhynulých, kriticky ohrožených, např. modranka karpatská (plž), pokoutník horský (pavouk), chrobák lesní, mihule potoční, čolek karpatský, skokan hnědý, kulíšek nejmenší, datlík tříprstý, kočka divoká, rys ostrovid, medvěd hnědý, rosnatka okrouhlostá, vzácné orchideje - prstnatec Fuchsův (na snímku), prstnatec májový, kruštík bahenní a mnohé další.

Foto: wikipedie

Medvěd hnědý

MICHAL ŠULGAN, FRANTIŠEK ŠULGAN

Medvěd hnědý (*Ursus arctos*), naše největší šelma, se původně vyskytoval v celé Evropě. Dnes se v Evropě vyskytuje asi 50 tisíc medvědů. Do České republiky se medvědi dostávají zejména ze Slovenska a Polska. V současné době se na území Beskyd vyskytuje nanejvýš pět medvědů. Pro svůj život potřebuje medvěd dostatečný klid a úkryt. Má rád odlehlejší lesní porosty v horách, kde najde i místo pro svůj brloh.

VÍTE, ŽE?

Dva úplně stejně zbarvené medvědy lze potkat jen vzácně. Medvěd má mimořádně dobře vyvinutý čich, slabší už zrak a sluch, nemá však téměř žádnou mimiku (na rozdíl od psů nebo koček). Je proto velice těžké na medvědovi poznat, jakou má náladu a co v nejbližší chvíli udělá. Chůzi má pomalou a budí tak dojem nemotorného zvířete. Když však dojde na běh, překvapí svou rychlostí. Při běhu dokáže vyvinout 50 až 60kilometrovou rychlost. Dobře plave a šplhá na stromy.

Drápy jsou mnohostranným nástrojem medvěda, bývají až 10 centimetrů dlouhé. Svá teritoria si chrání a brání a značení provádí ve stoje okousáním a drápáním stromů, pomocí moči i trusu.

Jídelníček medvěda je poměrně pestrý, jelikož je všežravec. Do jeho potravy patří ryby, slabší kusy lesní zvěře, ale i lesní plody, ovoce, med. Vyhledává i uhynulé kusy zvěře, a proto v lese působí jako „zdravotník“.

Před zimním „spánkem“ (hibernací) se musí medvěd pořádně vykrmit. V žaludku mu nezůstane nic, všechno se změní v tuk, ze kterého žije téměř půl roku. V tomto období ani nic nevytěšuje. Jeho organismus se změní v dokonalou „chemickou továrnu“, která moč rozloží na vodu a aminokyseliny, z nichž pak čerpá nové živiny.

Medvěd hnědý je v naší přírodě ohrožen úbytkem biotopů, kde žije, jejich oddělováním silnicemi či zástavbou, kde migruje dál za potravou. Ohrožen je také nelegálním lovem či zvýšeným počtem turistů, kdy ztrácí klid k životu. V České republice jej chrání zákon, je veden jako zvláště chráněný, kriticky ohrožený druh.

I vzácné orchideje skrývá beskydská příroda.

Foto: Michal Šulgan (2)

Medvěd hnědý nejen dobře běhá, dokonce i plave a šplhá na stromy.

► DZIEŃ DOBRY, LUDKOWIE ZŁOCI

Wychynyli go dźwiyrzami, spadki sie weproł łoknym

Szandarzi go wykłudzili z kwartyru i miol zakozany wstymp do jejich chałpy.

Ale łod Adama. Namówiła se go kajsi na muzyce, kierej sie aji mówi „trzynszaczka“, bo że sie tam trze pióm i aji pojodajóm jakisi tabletki, kiere sie „tancmuzyka“ nazywajóm. Nie wiy, jaki to je, bo zech to nigdy nie sprugowała, ani nimóm zamiaru sie kajsi isć trzynść na muzyke.

My sie juź z Pawłym dotrznysli, a gdo wiy, jaki to beje dali. My juź teraz pojodomy ganc insze tabletki, kiere z muzykóm nimajóm nic wspólnego. Piszmy jyny to, co mi wykłodali ci, co widzeli, jako tego roztrznysionego z chałpy wykłudzali.

Dzielucha se cupła nogóm i pore dni po tabletkowej muzyce se synka bez pozwolynio tatów na

kwartyrowała do chałpy. Problem to nie był, bo sie sóm przikłudzil jyny ze silónowóm taszkóm. Żodyn nie bardzo wiedzioł skiyl.

Roz prawil prziszizwanymu teściowi, czy by se nie chcioł dać z nim jakigosi jóna. Że uwidzi, jako mu beje fajnie. Że wiy, jako go paniczka cytyruje, a ón se to nie zasłózi. Tata porozmysłol i prawi: „Wysz co, moji dóma nima, tak bych to poprugowol“. I stalo sie, co sie stać nimiało.

Jisto mu jakisi tej trowy do bi-bułki wyincej nakryncil, bo tata wiesioły zaroz usnył. Priszizly zinyć nie czakoł, chałpe przeszacowol i naszel, co chładoł - pinióndze. Ale był miglanc, wycióngnył jyny tysiónc. Zbytek doł na miejsce. Nabulikowol niewiaście, że robi jyny łod polednia, kapke dali łod chałpy. Dziywczce mu uwierzilo, tatowie

ni. A jejich podejrzyni sie spełniło, jak prziszli na dómowego złodzieja. Mysłol se, że je w chałpie sóm, i szel se po pinióndze, kiere tatowie mieli schowane na mały traktorek, jako po swoje. (Mieli niewielkóm gospodarke, tóz tako maszynka, by sie jim w chałpie przidala.) Dómo-wy pan nic nie patrzył i w cichości zawołol szandarów. Do pore minut byli na miejscu i złodzieja, kiery sie bronił, że se pinióndze chcioł jyny pojczac, wykłudzili dźwiyrzami z chałpy.

Dzielucha sie chodzila głosić na urzyndzie, bo sie też jakosi nigdzi nimógła uchycić. Roz była robota tako, po drugi nijako. A jak wykłudzili szandarzi tego jejigo wszelijakigo, i gdo wiy jakigo jeszcze, zwiola aji óna. Wszelijako sie poplntali. Tatowie w kóncu se porozmysłali i skarge na niedozłego

ziyncia złodzieja ścióngli. To, co jim cera slubiła, nie spełniła. Do chałpy sie nie wróciła. Nie dowala ło siebie wiedzic. Jakisi czas nie bylo ło nich ani slychu, ani dychu.

Roz prawi syn tatowi: „Tato, co dybyś wymiynil główny zómek do wchodowych dźwiyrzy. Czy wiysz, co jeszcze łobóm moze rómbnyć w palicy i połodnoszajóm z chałpy wszeczko, co poradzóm uniyść?“ Za jakisi czas na synowe słowa aji doszlo. Kiejsi jyny jednego wykłudzili dźwiyrzami, teraz sie tam weprali łoknym łobo. Ku pómosy se przikłudzili kamrata. Na „szczynści“ wiela szkody nie narobili. A że piniyndzy nie naszli, pozbiyrali jyny prowiant, a aji gorzołke, kiero była w chałpie. Dzielucha se zebrała jakisi cieplejszi zroby, bo cióngto juź ku jesyni i noce było chłodne. Zebrałi aji dwie tatowe fungiel nowe

mikiny, aji teniski, ku tymu jeszcze dwoje ryflowych płóciynioków i poszli w syry...

Na, na kogóz palcym ukozac, że je winny? Dzisiaj je doba wszelijako. Wszeczko, co bylo kiejsi swiyn-te, chocioz niepisane, sie miyndzy ludziami na dobre wytraco. A czworte Bozi przikozani: „Czcij ojca swego i matkę swojǎ, aby ci sie dobrze dzialo...“ juź kupa ludzióm nic nie mówi.

Starejmy sie, aby my sie za swoje dziecka nigdy gańbić nie musieli. Ale nieroz je to aji łopacznie, bo by tela dziecek nie musiało być łopuszczónych. Zamiast być chowane w rodzinie, kiero jim do kupa miłości, to sie muszóm ło nich insze instytucje postarać. A na każdym jednym sie to w żywocie podpisze. Ni, że ni.

Waszo Jewka Trzynszaczka